

Filiz Koçer Saray (1971, İstanbul -)

Yeşilköy 50. Yıl Lisesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Turist Rehberliği bölümünden mezun oldu. Payel Yayınları'nda yirmi yıl dizgi, düzelti ve çeviri işlerinde çalıştı. Aynı yayınevinden yayımlanmış olan üç Emile Zola çevirisi bulunmaktadır (*Kadınlar ve Erkekler*, 2007; *Yaşam ve Ölüm* Arasında, 2010; *Kadınların Mutluluğuna*, 2017). Şu anda Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak İngilizce dilinde lisanslı turist rehberliği yapmaktadır.

Filiz Koçer Saray'ın *Apartman* çevirisi ilk olarak *Kadınlar ve Erkekler* adıyla 2007 yılında Payel Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Eserin orijinal adı:

Pot-Bouille

EMILE ZOLA

A P A R T M A N

ROMAN

TÜRKÇESİ
FİLİZ KOÇER SARAY

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 146 • **Apartman** • Emile Zola • ISBN 978-605-172-778-3

Türkçesi: Filiz Koçer Saray • *Kitap Editörü:* Elif Aksu Kaya

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner

Birinci Basım: Aralık 2025

© Yordam Kitap, 2024

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Kuloğlu Mahallesi Altıpatlar Sokak Çubukçu Çıkmazı No.1/A Beyoğlu-İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

www.instagram.com/yordam.edebiyat

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere / İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

A P A R T M A N

R O M A N

EMILE ZOLA ROMANLARI

İlk Dönem Romanları

1. *La Confession de Claude* – *Claude'un İtirafı* (Yayımlanış tarihi: 1865)
2. *Le Vœu d'une Morte* – *Ölü Bir Kadının Dileği* (1866)
3. *Thérèse Raquin* – *Thérèse Raquin* (1867)
4. *Les Mystères de Marseille* – *Marsilya'nın Gizemleri* (1867)
5. *Madeleine Féral* – *Madeleine Féral* (1868)

Rougon-Macquart Dizisi

1. *La Fortune des Rougons* – *Rougon'ların Yükselişi* (1871)
2. *La Curée* – *Tazı Payı* (1872)
3. *Le Ventre de Paris* – *Paris'in Karnı* (1873)
4. *La Conquête de Plassans* – *Plassans Papazı* (1874)
5. *La Faute de l'Abbé Mouret* – *Rahip Mouret'nin Günahı* (1875)
6. *Son Excellence Eugène Rougon* – *Ekselansları Eugène Rougon* (1876)
7. *L'Assommoir* – *Meyhane* (1877)
8. *Une Page d'Amour* – *Bir Aşk Sayfası* (1878)
9. *Nana* – *Nana* (1880)
10. *Pot-Bouille* – *Apartman* (1882)
11. *Au Bonheur des Dames* – *Kadınların Mutluluğuna* (1883)
12. *La Joie de Vivre* – *Yaşama Zevki* (1884)
13. *Germinal* – *Germinal* (1885)
14. *L'Oeuvre* – *Eser* (1886)
15. *La Terre* – *Toprak* (1887)
16. *Le Rêve* – *Hülya* (1888)
17. *La Bête Humaine* – *İçimizdeki Hayvan* (1890)
18. *L'Argent* – *Para* (1891)
19. *La Débâcle* – *Yıkılış* (1892)
20. *Le Docteur Pascal* – *Doktor Pascal* (1893)

Üç Şehir Dizisi

1. *Lourdes* – Lourdes (1894)
2. *Roma* – Roma (1896)
3. *Paris* – Paris (1898)

Dört İncil Dizisi

1. *Fécondité* – Döl Bereketi (1899)
2. *Travail* – Emek (1901)
3. *Vérité* – Gerçek (1903)
4. *Justice* – Adalet (tamamlanmadı)

EMILE ZOLA HAKKINDA

Çocukluğu ve Gençliği

Emile Zola, 2 Nisan 1840'ta Paris'te dünyaya gelir. Babası İtalyan mühendis François Zola, annesi Fransız Emilie Aubert'dir. Zola üç yaşındayken, aile Fransa'nın güneyindeki Aix-en-Provence kentine taşınır. Baba François Zola bu kent için büyük bir su kanalı projesi tasarlar; belediye Zola'nın projesine onay verir ve bugün de aynı adı taşıyan Zola barajının yapımı için çalışmalara başlanır. Fakat projenin başlamasından kısa bir süre sonra, Emile Zola yedi yaşındayken, babası hayatını kaybeder. Babanın beklenmedik ölümü, o güne dek rahat bir yaşam süren Zola ailesini büyük borçlarla karşı karşıya bırakır. Maddi güçlüklerin yanı sıra, anne Zola eşinin kanal projesindeki haklarını tescil ettirmek için yıllarca sürececek bir hukuk mücadelesine girer.

Emile Zola ortaokulda burslu olarak okuduğu Bourbon Koleji'nde geleceğin ünlü ressamı Cézanne ve bilimci Jean-Baptistin Baille ile tanışır. Zola, Cézanne ve Baille, "üç ayrılmazlar" adını alacak denli yakın arkadaş olur. Edebiyatla bu yaşlarda ilgilenmeye başlayan Zola, Alexandre Dumas ya da Eugène Sue gibi dönemin çok okunan yazarlarını yutarcasına okumaktadır. Daha sonra bir öğretmeni sayesinde Victor Hugo'yu, Lamartine'i, Alfred de Musset'yi keşfeder ve Musset'nin etkisiyle ilk şiirlerini yazmaya başlar.

1857 yılında babasının ardından ikinci ölüm acısını yaşar ve çok sevdiği anneannesini kaybeder. Hem bu ölümün etkisi hem de ailenin maddi durumunun iyice bozulmasıyla birlikte anne Zola Paris'e taşınmaya karar verir ve ertesi yıl oğlunu da yanına alır. Emile Zola yeniden Paris'e geldiğinde 18 yaşındadır. Bir yandan

burslu olarak lisede okumakta, diğer yandan şiir ve tiyatro oyunları yazmaktadır. Okul hayatı parlak değildir. Diplomasını almak için geçmesi gereken olgunluk sınavında (*bakalorya*) başarısız olur ve okulu bırakır.

Düşük bir maaşla doklarda kâtip olarak çalışmaya başlar. Fakat 1860-61 kışında ağır bir ruhsal bunalım geçirerek işten ayrılır. Yaklaşık iki yıl sefalet derecesinde yoksul bir hayat yaşar. Fransız tarihçi ve edebiyat eleştirmeni Henri Guillemin, *Zola: Efsane ve Gerçek* adlı kitabında, yazarın yirmi-yirmi iki yaşlarını kapsayan bu dönemin onun yazgısında belirleyici bir önem taşıdığını belirtir. Guillemin'e göre, ileride "yoksulların tarafı"ndan kulaktan dolma bilgilerle bahsetmemesini bu yıllara borçludur Zola, çünkü açlığın, soğğun, pis ve sefil otellerin ne olduğunu yaşayarak öğrenmiştir.

1862 yılında kâtip olarak Hachette Yayınevi'nde çalışmaya başlar, kısa sürede reklam şefliğine yükselir. Maddi durumu düzelmeye başlamıştır. Babasından dolayı İtalyan uyruğunda olan Zola, Fransız vatandaşlığını da aynı yıl içinde alır. Bu dönem aynı zamanda gazete yazarlığına adım attığı ve ilk kitap eleştirilerini yayımlamaya başladığı dönemdir.

İlk kitabı olan *Ninon'a Öyküler* 1864'te yayımlanır. Hachette Yayınevi'nde edebiyat ve düşünce dünyasının önemli kişileriyle tanışan Zola, buradaki laik ve liberal ortamdan etkilenir. Siyasi görüşleri açısından inançlı bir cumhuriyetçidir. Goncourt Kardeşler ya da Sainte-Beuve gibi ünlü yazarlarla yazışmaya başlar. Özellikle Taine ve Littré'ye hayranlık duyar. Edebiyat anlayışını oluştururken, en çok Taine'in sanat ve tarih hakkındaki görüşlerinden ve önemli eseri *Deneysel Tıbbı Giriş*'i 1865'te yayımlayan Fransız fizyolojist Claude Bernard'dan etkilenecektir.

Okul arkadaşı Cézanne ile dostluğu Paris'te de sürmekte, Zola onun aracılığıyla Pissarro, Manet gibi *izlenimcilik* akımını geliştiren ressamlarla bir araya gelmektedir. Bu ressamların eserleri Salon'a* kabul edilmediğinde, onların yenilikçiliğini savunan on-

* Salon: Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nin ilki 1673 yılında düzenlenmiş olan resmî sanat sergisidir. 1800'lerin sonuna dek dönemin en önemli sanat olayı olarak kalmıştır. -ed.

larca gazete yazısı yazar, bu desteğini yıllarca sürdürür. Edebiyata bakışının şekillenmeye başladığı, doğalcılık (*natüralizm*) akımının ilk düşüncelerini oluşturduğu bu dönemde Zola, izlenimcilerin sanat anlayışına yakınlık duymuştur.

Zola'nın gençlik yıllarıyla ilgili otobiyografik yanlar taşıyan *Claude'un İtirafı* adlı eser 1865'te yayımlanır. 1866 yılında Zola, yaşamını artık yalnızca yazarak sürdürmeye karar vererek Hachette Yayınevi'ndeki işinden ayrılır. Maddi güçlükler yeniden başlamıştır. Çeşitli gazetelerde *Ölü Bir Kadının Dileği*, *Marsilya'nın Gizemleri* gibi tefrika romanlar yayımlar. Ayrıca gazete yazılarını da sürdürmekte, başta II. İmparatorluğa muhalif *La Tribune* olmak üzere birçok gazeteye makaleler göndermektedir. Bu dönemin en önemli verimi, ilk büyük romanı sayılan *Thérèse Raquin*'in yayımlanışı olur. Bu roman önceki kitaplarından daha büyük bir başarı kazanır ve kısa sürede ikinci baskıyı yapar.

Rougon-Macquart Dizisi

1869 Zola'nın yaşamında bir dönüm noktasıdır. 1893'e dek, yani tam 24 yıl boyunca sürdüreceği ağır bir çalışmaya bu yıl başlar Zola: İkinci İmparatorluk dönemini her yönüyle anlatmayı amaçladığı yirmi kitaplık bir dizi tasarlar. Diziye *Rougon ve Macquart Aileleri: İkinci İmparatorluk Döneminde Bir Ailenin Doğal ve Toplumsal Tarihi* adını verir. Dizinin yedinci kitabı olan ünlü romanı *Meyhane*'ye yazdığı önsözde, bu çalışmanın planını 1869'da yaptığını, sonra da çok sıkı bir şekilde uyguladığını yazar.

Hayranı olduğu Flaubert'e ilk mektubunu da bu dönemde yazmıştır. İki yazar daha sonra çok sıkı dost olur, ilişkileri Flaubert'in ölümüne kadar kopmadan sürer. Flaubert'in aracılığıyla dönemin önemli yazarları Alphonse Daudet, Turgenyev ve Maupassant'la da tanışır.

Zola 1870 yılında Gabrielle-Alexandrine Meley ile evlenir. Bu sırada gazetelerde Fransa-Prusya savaşına ve İmparatorluğun politikalarına karşı son derece sert eleştiri yazıları kaleme almaktadır. Savaşın patlak vermesiyle birlikte karısını ve annesini alarak

Marsilya'ya gider. Orada önce kendisi bir gazete çıkarmayı dener, maddi güçlüklerden ötürü yürütemez. Çeşitli gazeteler için muhabirlik yapmaya başlar, önce Bordeaux'da sonra Versailles'da toplanan meclisin çalışmalarını izleyip aktarır.

Rougon-Macquart dizisinin ilk kitabı olan *Rougon'ların Yükselişi* gazetede tefrika edildikten sonra 1871 yılında kitap olarak yayımlanır. Dönemin doğalcı yazarlarını ve izlenimci ressamalarını destekleyen yayıncı Georges Charpentier, Rougon-Macquart dizisinin haklarını satın alır. Böylelikle maddi açıdan rahatlayan Zola, tüm zamanını çalışmasına vererek her yıl düzenli olarak bir roman yayımlamaya başlar. 1872'de *Tazı Payı*, 1873'te *Paris'in Karnı*, 1874'te *Plassans Papazı*, 1875'te *Rahip Mouret'nin Günahı*, 1876'da *Ekselansları Eugène Rougon* yayımlanır. Bu arada makale ve incelemelerine de aralıksız devam etmekte, gazetelerde her yıl iki yüzün üzerinde yazı yayımlamaktadır.

Meyhane romanını yazmaya başladığı 1875 yılında yeniden bir sinirsel rahatsızlık yaşar. Roman 1876 yılında önce gazetede tefrika edilir ve büyük olay olur. Ancak 1877'de kitap olarak yayımlanabilir. *Meyhane*, Zola'ya hem büyük bir ün hem de Paris yakınlarındaki Médan kasabasından bir ev almasını sağlayacak kadar para kazandırır.

1878'de yayımlanan *Bir Aşk Sayfası* romanının başında Rougon ve Macquart ailelerinin soyağaçları ilk kez okura sunulur. 1880'de yayımlanan *Nana* satışa çıktığı gün 55.000 nüsha satılır, tıpkı *Meyhane* gibi sanat ve fikir çevrelerinde bir çalkantı yaratır.

Bu dönemde Zola, kendi edebiyat anlayışını ortaya koymak için arka arkaya makaleler yayımlamaktadır. Bu makaleleri 1880'de *Deneyisel Roman* adını verdiği bir kitapta toplar. Bu kitabı *Doğalcı Romancılar*, *Tiyatroda Doğalcılık* gibi başka çalışmalar takip eder. Zola, döneminin pozitivist görüşlerinin etkisi altında, giderek bilimselleşen bir çağda ilhamını bilimden alan bir yöntemin romanı ilerleteceğine inanmış, “doğaya ve insana dair genel bir soruşturma” olarak gördüğü roman sanatında yöntemi ve gözlemi önemsemiş, doğalcılığın analitik ve deneysel bir yöntemden başka bir şey olmadığını yazmıştır. Fizyolojik bir yapıt yaratmaktan ya da hayattaki insanlık

durumlarını bir hekimin laboratuardaki çalışması gibi tecrübe etmekten söz etmesi eleştirilere konu olarak gülünç ve dogmatik bulunmuştur. Fakat asıl ağır eleştirileri, “Doğalcılık çıplaklıktır” görüşü uyarınca, gerek toplumu gerekse de bireyi, kontrol edemediği itkileri ve tutkularıyla, kötü ve aşağılık yanlarıyla, yüceliğinin yanı sıra sefilliğiyle ortaya koymaktan çekinmediği eserleriyle almıştır.

1880 yılına gelindiğinde, arka arkaya yakın dostu Flaubert’i ve annesini kaybeder. Bu iki ölüm onu derinden etkiler. Hem bu ölümlerin acısı hem de aşırı çalışmanın yorgunluğuyla çok ciddi bir ruhsal ve fiziksel çöküntü yaşar.

1882’de *Apartman*, 1883’te *Kadınların Mutluluğuna* yayımlanır. Bu dönemde Zola’nın ünü giderek Fransa sınırlarını aşmaktadır. 1883 yılında yine yakın dostları olan Manet’yi ve Turgenyev’i kaybeder. Ruhsal olarak zor zamanları sürmektedir. Aynı yıl sosyalist milletvekili Alfred Giard ile tanışır ve onun ikna etmesiyle maden işçileri hakkında bir roman yazmayı tasarlar. 1884 yılında Anzin’e gider, madenlerde bilgi toplamaya başlar, İşçi Partisi’nin toplantılarına katılır. 1884’te yayımlanan *Yaşama Zevki*’nin ardından *Germinal* 1885 yılında yayımlanır. Roman önemli bir başarı kazanır, ancak tiyatro uyarlaması sansüre takılır ve jandarmaların işçilere ateş açtığı sahne nedeniyle yasaklanır. Zola gazetelerde sansüre karşı sert eleştiri yazıları yazar ama oyunun sergilenmesini sağlayamaz.

Sansüre karşı sürdürdüğü mücadelenin bir diğer gerekçesi de bir rahip ile laik bir öğretmen arasındaki gayrimeşru ilişkiyi anlatan romanı nedeniyle bir ay hapse mahkûm edilen doğalcı yazar Louis Desprez’nin durumudur. Zola, Desprez’yi hapisanede ziyaret eder, bir yazarın yazılarından ötürü tutuklanmasını kınayan yazılar yayımlar.

1886 yılında Zola ile Cézanne’ın arasını bozduğu ileri sürülen *Eser* adlı roman, 1887’de *Toprak* yayımlanır. *Toprak* beş genç yazarın *Le Figaro* gazetesinde yayımlanan çok şiddetli bir eleştiri yazısına hedef olur. Bu genç yazarları Zola’nın eski arkadaşı olan Alphonse Daudet’nin teşvik ettiği iddia edilmiştir. Yine aynı dönemde edebiyatçı dostu Anatole France, Zola hakkında “Daha önce

hiç kimse insanlığı aşılamak için bu kadar çaba harcamadı,” diye yazar. Zola aynı gazetede bir yanıt yayımlarsa da bu genç yazarlarla polemığe girmekten kaçınır.

1888’de *Germinal*’in tiyatro uyarlaması için bakanlar kurulundan izin çıkar, fakat romanın epeyce kırpılıp yumuşatılarak sahneye aktarılması Zola’yı öfkeliendirir. Tiyatronun yöneticileriyle kavga eder ve ilk gösterime gitmez. Oyun pek sönük bir başarı elde eder. Aynı yıl içinde *Hülya* romanı yayımlanır ve Zola’ya *Légion d’Honneur* nişanı verilir.

1888 yılında genç bir çamaşırcı kız olan Jeanne Rozerot ile birlikte olmaya başlayan Zola’nın, 1889’da Denise adını verdiği kızı, 1891’de Jacques adını verdiği oğlu dünyaya gelir. 1889 yılında birçok resminde yanında görülen köpeği Fanfan’ın ölümü yazarı altüst eder. Aynı yıl Fransız Akademisi’ne üye olmak için adaylığını koyan Zola akademiye kabul edilmez. 1897’ye kadar tam sekiz kez başvuru- racak ama hiçbirinde alınmayacaktır. Bu sırada Zola’nın kitaplarını yayımlayan İngiliz yayıncı da bazı romanların müstehcen bulunması nedeniyle üç ay hapis cezasına çarptırılır.

1890 yılında Rougon-Macquart dizisinin on yedinci kitabı olan *İçimizdeki Hayvan*, 1891’de ise *Para* yayımlanır. Zola bu romanlardan ilkinin hazırlığını Havre demiryolu işçilerini gözlemleyip lokomotiflerde seyahat ederek, ikincinin hazırlığını ise Paris borsasında günler geçirerek yapmıştır. 1891’de Fransa Edebiyatçılar Derneği’nin başkanlığına seçilir. Başkanlığı döneminde yine özellikle sansür konusunda makaleler, açık mektuplar yayımlar. Aynı yıl karısı Alexandrine, Zola’nın Jeanne Rozerot ile gizli ilişkisini öğrenir ve karı koca arasında büyük bir kriz yaşanır.

1892 yılında II. İmparatorluk’un çöküşünü anlattığı *Yıkılış* adlı romanı yayımlanır ve büyük bir başarı kazanır. 1893’te *Doktor Pascal*’ın yayımlanmasıyla birlikte Rougon-Macquart dizisi sona erer. Yayıncısı Charpentier dizinin bitişini kutlamak için Boulogne ormanında büyük bir ziyafet verir.

Dreyfus Olayı ve Son Yılları

Zola, Rougon-Macquart dizisinin ardından Üç Şehir adını verdiği yeni bir diziye girişir. Modern toplumda dinin yerini tartıştığı üçlemenin ilki olan *Lourdes* 1894'te yayımlanır. Kitap ortaya çıkar çıkmaz gerek kilisenin gerekse sağ cenahın şiddetli eleştirileriyle karşılaşılır, öte yandan bir ayda yüz yirmi bin adet satarak Zola'nın en çok okunan romanlarından biri olur. Dizinin diğer iki kitabı *Roma* 1896'da, *Paris* 1898'de yayımlanır.

Sanatıyla ilgili konularda o güne dek onlarca fikir kavgasına tutuşmuş olan Zola'yı ilk kez doğrudan siyasi bir olayda tutum almaya iten Dreyfus olayı yazarın dikkatini bu dönemde çeker. Fransız ordusunda yüzbaşı olan yahudi asıllı Alfred Dreyfus, 1894 yılında casuslukla suçlandığı düzmece bir yargılama süreci sonunda müebbet hapis cezasına çarptırılmış ve cezasını çekmek üzere Şeytan Adası'na gönderilmiştir. Zola önce *Le Figaro* gazetesinde toplumda yükselen yahudi düşmanlığını eleştiren bir yazı yayımlar. Ardından, yüzbaşının suçsuzluğuna inandığı için, unutulmaya yüz tutan bu davayla daha aktif bir biçimde ilgilenmeye başlar ve aynı gazetede peş peşe üç makale daha yayımlar. Bu makaleler Fransa'da büyük gürültü koparır. 1898 yılında ise cumhurbaşkanına hitaben yazdığı ünlü *J'Accuse (Suçluyorum)* başlıklı açık mektup yayımlanır. Hakkında dava açılır, bir yıl hapis ve 3000 frank para cezasına çarptırılır. Mahkûmiyet kararı temyize gider, Yargıtay cezaı onaylar. Yakın dostlarının Paris'i terk etmesi için ikna ettiği Zola, cezanın kesinleştiği günün akşamı İngiltere'ye gider ve bir yıl kadar Londra yakınlarında yaşar. 1899 yılında Dreyfus davasının yeniden görölmeye başlanmasıyla Zola da Fransa'ya geri döner. Dreyfus bu kez daha hafif bir cezaya çarptırılır. Zola bu mahkûmiyet kararıyla ilgili de bir makale yayımlar. Dreyfus'ün suçsuzluğu ancak Zola'nın ölümünden sonra kesinleşir.

Bir yandan bu siyasi kavgayı sürdürürken, diğer yandan da ideal bir toplum için en önemli gördüğü dört başlık olan doğurganlık, çalışma, hakikat ve adalet konularında Dört İncil adını verdiği bir diziye başlar Zola. Dizinin ilk kitabı *Döl Bereketi* 1899'da, ikinci kitap *Emek* ise 1901'de yayımlanır. İşçi dernekleri

bu kitabın şerefine Zola için bir yemek düzenler. Aynı yıl Dreyfus davasıyla ilgili makalelerini, bu konudaki ilk makalelerinden birinin son cümlesi olan ünlü “*Hakikat yürüyor ve onu hiçbir şey durduramayacak*” cümlesine gönderme yaparak *Hakikat Yürüyor* adıyla bir kitapta toplar.

Emile Zola, 28 Eylül 1902 gecesi Paris’teki evinde, baca tıkanıklığının yol açtığı gaz zehirlenmesi sebebiyle hayatını kaybeder. Bu ölümün bir kaza değil Dreyfus olayıyla ilgili bir suikast olduğu konusunda şüpheler doğsa da olay kayıtlara kaza olarak geçer. Zola 5 Ekim 1902’de Montmartre Mezarlığı’na gömülür. Altı yıl sonra, Haziran 1908’de, külleri törenle Panthéon’a nakledilir. Törene katılan Alfred Dreyfus orada silahlı saldırıya uğrar ve yaralanır.

Dört İncil’in üçüncü kitabı olan, Zola’nın Dreyfus olayından esinlenerek yazdığı *Gerçek* yazarın ölümünden sonra yayımlanır, fakat dördüncü kitap olan *Adalet* ne yazık ki tamamlanamamıştır.

ROMANDA SIK GEÇEN ÖZEL İSİMLERİN OKUNUŞLARI

Achille	: Aşil	Juzeur	: Jüzör
Adèle	: Adel	Léon	: Leon
Alphonse	: Alfons	Lilite	: Lilit
Angèle	: Anjel	Lisa	: Lisa
Auguste	: Ogüst	Marie	: Mari
Bachelard	: Başölar	Mauduit	: Modüi
Berthe	: Bert	Menu	: Mönü
Bocquet	: Boke	Montmartre	: Monmartre
Bonnaud	: Bonno	Moulineaux	: Mulino
Camille	: Kamil	Mouret	: Mure
Campardon	: Kampardon	Narcisse	: Narsis
Cerisaie	: Sörize	Neuve-Saint-	
Chassagne	: Şassayn	Augustin	: Növ-Sent-Ogüsten
Choiseul	: Şuazöl	Octave	: Oktav
Clarisse	: Klaris	Payan	: Payan
Clémence	: Klemans	Pérou	: Peru
Clotilde	: Klotild	Pichon	: Pişon
Dambreville	: Dambrövil	Rachel	: Raşel
Deleuze	: Dölöz	Renaudin	: Rönoden
Duveyrer	: Düveyriye	Revue Des Deux	
Eléonore	: Eleonor	Mondes	: Rövü De Dö Mond
Enghien	: Angen	Rose	: Roz
Evreux	: Evrö	Saint-Roch	: Sen-Rok
Fifi	: Fifi	Saturnin	: Satürnen
Gaillon	: Gayon	Théodore	: Teodor
Gasparine	: Gasparin	Théophile	: Teofil
Gourd	: Gur	Trublot	: Trüblo
Gueulin	: Gölen	Tuileries	: Tüilri
Gustave	: Güstav	Vabre	: Vabr
Hédouin	: Eduin	Valérie	: Valeri
Hippolyte	: İpolit	Verdier	: Verdiye
Hortense	: Ortans	Victoire	: Viktuar
Josserand	: Josöran	Villeneuve	: Vilnöv
Juillerat	: Jüiyyöra	Vuillaume	: Vüiyyom
Julie	: Jüli		

I. BÖLÜM

Octave'la birlikte üç büyük sandığını Lyon Garı'ndan Neuve-Saint-Augustin Sokağı'na getiren fayton, trafiğin yoğun olduğu bir noktada durmak zorunda kaldı. Genç adam, bu kasvetli ve serin kasım akşamının şiddetli soğuğuna aldırmandan arabanın camını açtı. İnsan kaynayan daracık caddelerde aniden çöken sonbahar karanlığı onu şaşırtmıştı. Burunlarından hırıltıyla soluyan atlarını döven sürücülerin küfürleri, yayaların bitmek bilmeyen ite kaka yürüyüşleri, tezgâhtarlar ve müşterilerle dolu dükkânların sıkış tıkış dizilmiş görünümeleri onu sersemletmişti; Paris'in sakın bir yer olabileceğini düşünmediyse de bu kadar canlı bir alışveriş yaşamı bulacağını da beklemiyordu, burası enerji ve cesaret dolu gençlere büyük iş olanakları sunar gibiydi.

"Choiseul Geçidi demiştiniz, değil mi?" diye sordu arabacı ona doğru eğilerek.

"Hayır, Choiseul Sokağı. Yeni bir apartman galiba."

Arabanın yalnızca köşeyi dönmesi yeterliydi, dört katlı büyük apartman sokak içinde ikinci binaydı. Sıvaları dökülmüş olan bitişik binaların ortasında yer alan apartmanın dış cephesi pek kararmış sayılmazdı. Arabadan inen Octave dikkatli bakışlarla evi zemin kattaki ipek mağazasından küçük bir terasa açılan dördüncü kattaki dairenin içerlek pencerelerine kadar inceledi. Birinci katta, ince işlenmiş dökme demir korkulukları bulunan ve taştan kadın başlarıyla alttan desteklenen bir balkon göze çarpıyordu. Pencerelerde bilindik motiflerin gelişigüzel oyulduğu süslü çerçeveler vardı; aşağıda daha da gösterişli bir şekilde süslenmiş giriş kapısı üzerinde, iki aşk tanrıçasının tuttuğu rulo biçiminde bir kâğıdın üzerinde geceleri gaz lambasıyla aydınlatılan kapı numarası görünüyordu.

O esnada kapıdan çıkan sağlam yapılı, sarışın bir adam Octave'ı görünce olduğu yerde kalakaldı:

“Nasıl! Geldiniz demek? Sizi yarından önce beklemiyorduk,” diye haykırdı.

“Vallahi geldim işte,” diye yanıt verdi genç adam. “Plassans’dan kararlaştırdığım günden bir gün önce ayrıldım. Oda hazır değil mi yoksa?”

“Hazır, hazır! On beş gün önceden kiraladım ve istediğiniz gibi döşettim. Biraz bekleyin, size odanızı göstereyim.”

Octave’ın itirazlarına karşın tekrar apartmana girdi. Arabacı üç büyük sandığı indirmişti. Kapıcı dairesinde uzun yüzlü, diplomat tıraşlı bir adam ciddi bir ifadeyle ayakta *Moniteur* gazetesini okuyordu. Kapısının önüne indirilen sandıkları görünce ilgilenme lütfunda bulunarak dışarı çıktı, kiracısına, kendi deyişleriyle üçüncü kattaki mimara adıyla seslenerek sordu:

“Mösyö Campardon, bu o mu?”

“Evet Mösyö Gourd, bu bey dördüncü kattaki odayı adına kiraladığım Mösyö Octave Mouret. Odasında kalacak ama yemeklerini bizimle yiyecek. Mösyö Mouret karımın akrabalarından birinin arkadaşıdır, sizden ricam ona yardımcı olmanız.”

Octave girişteki mermer görünümlü panoları ve gül şeklinde fiyonklarla süslenmiş kemerli tavanı inceliyordu. Arka tarafta bulunan, kaldırım taşıyla döşenmiş ve çimentoyla sağlamlaştırılmış, oldukça temiz görünümlü avludan soğuk bir hava geliyordu; ahır kapısının önünde bir deri parçasıyla atların koşumlarını temizleyen arabacıdan başka kimse yoktu. Burası hiç güneş almıyor gibiydi.

Bu arada Mösyö Gourd arabacının getirdiği sandıkları inceliyordu. Ayağıyla sandıkları yokladı, ağırlıkları onda bir saygı duygusu uyandırdı; servis merdiveninden taşıtmak için bir hamal alıp getireceğini söyleydi. Sonra kafasını kapı aralığından uzatarak karısına seslendi:

“Madam Gourd, ben dışarı çıkıyorum.”

Parlak aynaları, gül ağacından yapılmış mobilyaları ve kırmızı çiçek desenli halısıyla kapıcı odası küçük bir salon gibiydi. Yarı açık kapının aralığından, yataktan sarkan pembe bir örtü görünüyordu. Madam Gourd iriyarı bir kadındı; sarı kurdelelerle topladığı saçlarıyla, bir koltukta ellerini birbirine kenetlemiş, hiçbir şey yapmadan öylece oturuyordu.

“Hadi yukarı çıkalım,” dedi mimar.

Holün maun kapısını itti, genç adamın Mösyö Gourd’un siyah kadife kasketiyle gök mavisi kumaş terliklerinden etkilendiğini görerek şunları ekledi:

“Mösyö Gourd eskiden Vaugelade Dükü’nün uşağıymış.”

“Ya!” dedi Octave yalnızca.

“Evet, sonra Mort-la-Ville’den bir küçük memurun dul karısıyla evlenmiş. Hatta orada bir evleri var. Gidip oraya yerleşmek için yıllık gelirlerinin üç bin franka çıkmasını bekliyorlar. Çok namuslu insanlardır.”

Antreyle merdivenlerin özenli süslemelerinin görkemli bir havası vardı. Merdiven ayağında, içindeki üç gaz lambasıyla etrafı aydınlatan buzlu bir cam küreyi başının üstünde taşıyan İtalyan tarzı yaldızlı bir kadın büstü vardı. Pembe beyaz kenarlı yapay mermer panolar, altın rengi yapraklarla bezenmiş, eski gümüş havası verilmiş dökme demir parmaklıklı, maun tırabzanlı merdiven boyunca düzenli şekilde sıralanmıştı. Merdiven basamaklarını bakır çubuklarla sabitlenmiş kırmızı bir halı kaplıyordu. Ancak Octave’ı asıl etkileyen şey, binaya girerken evin sıcaklığıydı, bu sıcaklık yüzüne üflenene soluk gibiydi.

“Bak sen, merdivenleri ısıtıyorlar ha?” dedi Octave.

“Tabii,” diye yanıtladı Campardon. “Anlayışlı mal sahipleri-miz bugünlerde çok masrafa giriyorlar. Bu çok güzel bir apartman, çok güzel.”

Mimar gözüyle duvarların sağlamlığını inceler gibi başını sağa sola çevirdi.

“Sevgili dostum, göreceksiniz, bu apartman çok güzel ve yalnızca saygın insanların yaşadığı bir yerdir.”

Yavaş yavaş yukarı çıkarlarken, Campardon apartmandaki kiracıların adını saydı. Her katta, bir yüzü sokağa diğer yüzü avluya bakan iki daire bulunuyordu ve cilalı maun daire kapıları karşılıklıydı. Önce Mösyö Auguste Vabre hakkında bir iki şey söyledi. Ev sahibinin en büyük oğluydu, o bahar zemin katta bir ipek mağazası almıştı, mağaza asma katın tümünü de kaplıyordu. Ev sahibinin diğer oğlu Théophile Vabre ile karısı birinci katın avluya bakan bölümünde oturuyordu, caddeye bakan bölümünde ise eskiden bir Versailles noteri olan ev sahibinin kendisi yaşıyor, fakat şimdi geçici olarak, yargıtayda danışman olan damadı Mösyö Duveyrier ile birlikte kalıyordu.

“Henüz kırk beşinde bile değil,” diyerek bir an durdu Campardon. “Bu yaşta yargıtayda danışman olmak hiç de fena sayılmaz, değil mi?”

İki basamak çıktı, sonra aniden dönerek:

“Her katta su ve gaz var,” dedi.

Merdiven sahanlığındaki büyük pencerelerin Yunan stili çerçevelerinden yansıyan gün ışığı basamakları aydınlatıyor ve pencere önünde dar, kadife kaplı bir sıra bulunuyordu. Sırayı gösteren mimar, “Yaşlı insanların oturup dinlenebileceği bir yer,” dedi. Octave mimarın ikinci katta oturan kişilerden söz etmediğini görünce, ana dairenin kapısını işaret ederek, “Burada kim oturuyor?” diye sordu.

“Orada mı, onları ne gören ne tanıyan var,” dedi Campardon. “Böyleleri olmasa apartmandan hiçbir şey eksilmezdi. Neyse, her yerin bir kusuru vardır,” dedi.

Sonra küçümsemeyle burnunu çekerek:

“Adam kitap yazıyormuş sanırım.”

Fakat üçüncü kata geldiklerinde hoşnut gülümsemesi geri geldi. Avluya bakan daire ikiye bölünmüştü. Birinde hayatta çok talihsizlikler görmüş, ufak tefek bir kadın olan Madam Juzeur, diğerinde ise haftada bir kere işleri için gelen çok seçkin bir bey kalıyordu. Campardon bunları anlatırken karşı dairenin kapısını açtı.

“Burası da benim dairem,” dedi. “Bir dakika bekleyin, anah-tarları getireyim. Önce sizin odaya çıkalım, sonra karımla görü-şürsünüz,” dedi.

Octave yalnız kaldığı bu bir iki dakika içinde, merdivenlerin ağır sessizliğinin içine işlediğini duyumsadı. Alt kattaki salon- dan ılık bir hava geliyordu, tırabzanlara abanıp aşağı eğildi, sonra yukarıdan bir ses duyabilmek düşüncesiyle başını kaldırdı. Bir ölüm sessizliği vardı; bu, içeri bir fısıltının bile girmesine izin vermeyen, sımsıkı kapatılmış burjuva salonların sessizliğiydi. Parlak maun ağacından yapılmış bu güzel kapılar, sanki ardında saygınlığın uçurumlarını gizliyordu.

“Harika komşularınız olacak,” dedi Campardon elinde anah- tarla tekrar ortaya çıktığında. “Ön tarafta sessiz bir aile olan Josserand’lar oturuyor, evlilik çağına gelmiş iki kızı olan baba Saint-Joseph cam fabrikasında veznedar olarak çalışıyor. Yan ta- rafta da memur Pichon’lar var. Zengin sayılmazlar fakat çok ter- biyeli insanlar. Her yer kiraya verilmeli, değil mi, hatta böyle bir apartmanda bile...”

Üçüncü kattan sonra kırmızı halının yerini gri renkli keçeden yapılmış bir paspas aldı ve bu durum Octave’in özsaygısını ha- fifçe sarstı. Merdivenler ona korkuyla karışık bir saygı duygusu vermiş, mimar oturan kişilerin isimlerini saydıkça böyle iyi bir evde yaşama düşüncesi onu heyecanlandırmıştı. Odasına giden koridordan geçerlerken yarı açık bir kapının arasından, bir be- şiğin arkasında duran genç bir kadın gördü. Ayak seslerini du- yan kadın başını kaldırdı. Sarışın, açık renk gözleri olan, dalgın bakışlı bir kadındı; Octave’in aklında sadece bu bakışlar kaldı çünkü genç kadın yakalanmış gibi utanıp yüzü birden kızarak hemen kapıyı kapattı.

Campardon dönerek yineledi:

“Her katta su ve gaz var, sevgili dostum.”

Sonra servis merdivenine açılan kapıyı gösterdi. Hizmetçile- rin odaları üst kattaydı. Koridorun sonunda durup:

“İşte nihayet sizin odanıza geldik,” dedi.

Geniş, kare şeklinde bir odaydı burası; mavi çiçek desenli gri duvar-kâğıdıyla kaplanmış, sade bir şekilde döşenmişti. Karyolanın yanına el yıkama leğeni konmuştu. Octave yeşilimsi bir ışığın yayıldığı pencereye doğru gitti. Çok aşağılarda görünen, parlak bakır musluklu bir sarnıcı olan, zemini taş döşeli avlu insanın içini sıkacak denli temizdi. Ne bir ses ne bir nefes, hiç gürültü yoktu; tekdüze beyaz perdeleri olan pencerelerin önlerinde ne bir saksı ne de bir kuş kafesi vardı. Sol tarafta avlunun önünü kapatan bitişik apartmanın boş duvarını örtmek için panjurları sonsuza kadar kapatılmış yapma pencereler çizilmişti, bunların ardında komşu dairelerin duvarlarla çevrili yaşamları devam ediyor gibiydi.

“Burası tam bana göre,” diye bağırdı Octave sevinç içinde.

“Beğeneceğinizi biliyordum,” dedi Campardon. “Sanki kendim için kiraliyor gibi özen gösterdim ve yazdığınız talimatların hepsini yerine getirdim. Mobilyaları beğendiniz değil mi? Genç bir adam için bu kadar yeterli. Diğer şeylere daha sonra bakarsınız.”

Octave mimarla tokalaşıp teşekkür etti, bu kadar zahmet verdiği için özür dilerken Campardon ciddi bir ses tonuyla ekledi:

“Sevgili dostum, tek istediğim şey burada gürültü patırtı etmeyin, hepsinden de önemlisi kadın sokmayın. İnanın bana, buraya bir kadın getirdiğiniz duyulursa büyük bir ayaklanma olur.”

“Endişelenmeyin,” diye mırıldandı biraz tedirgin olan Octave.

“Bakın, şöyle söyleyeyim, gördüğünüz gibi burada burjuvalar yaşıyor ve çok katı bir ahlak anlayışları var. Laf aramızda, bunu fazla abartıyorlar. Deminden beri buradayız, ne bir söz işittik ne bir gürültü... Böyle bir şey olur da kapıcı Gourd ev sahibi Mösyö Vabre’e şikâyet ederse, o zaman ikimizin de başı belaya girer. Bu yüzden sevgili dostum, huzurumuz için apartmana saygılı olmanızı istiyorum.”

Bu kadar erdemi beğenen Octave söylenenleri yapacağına yemin etti. O zaman Campardon dikkatle etrafı süzdü, birinin kulak misafiri olacağından korkarak alçak sesle ve parlayan gözleriyle şunları ekledi:

“Ama dışarda yapılanlar kimseyi ilgilendirmez, öyle değil mi? Paris o kadar büyük ki, bu işler için yer çok. Doğrusu ben bir sanatçıyım ve kişisel olarak böyle şeyleri umursamam.”

Hamal sandıkları çıkarıyordu. Her şey yerli yerine konunca, mimar, Octave’ın üstünü başını temizlemesine babacan bir tavırla yardımcı oldu ve sonra doğrularak şöyle dedi:

“Hadi şimdi aşağı inelim de karımla görüşün.”

Üçüncü kattaki dairelerine geldiklerinde zayıf, esmer ve fetan görünüşlü bir hizmetçi, hanımefendinin meşgul olduğunu söyledi. Campardon genç arkadaşını rahat ettirebilmek için önce daireyi gezdirdi. Girişte yapay oymalarla süslenmiş beyaz ve altın rengi bir salon vardı. Bu salon, çalışma odasına dönüştürülmüş, küçük ve yeşil boyalı bir oturma odasıyla Campardon’un duvarkâğıtlarının leylak rengi olduğunu söylediği ama henüz içeri girmedikleri yatak odasının arasında yer alıyordu. Octave’ı garip boncuklar ve üzerine resim yapılmış ince tahtalarla donatılmış lambri döşemeli yemek odasına götürdüğünde genç adam büyülenerek haykırdı:

“Ne kadar zengin görünüşlü bir yer!”

Tavan lambrisinde iki büyük çatlak ve yer yer boya döküntüleri vardı, sıvaları görünüyordu.

Mimar gözleri tavana dikili:

“Evet, gerçekten etkileyici,” dedi yavaşça. “Bu tip evler genellikle gösteriş için yapılır, anlarsınız ya. Yalnız, duvarları fazla kurcalamamak gerek. Yapılalı on iki yıl oldu fakat daha şimdiden her yeri çatlak çatlak. Evin ön kısmını ve bütün oymalarını gösterişli taşlarla yaptılar, merdivenlere üç kat vernik sürdüler, odaları yaldız ve boyalarla rötuşladılar; milletin de hoşuna gidiyor, bir saygınlık havası uyandırıyor. Neyse, bizi idare edecek kadar sağlamdır yine de.”

Octave’ı buzlu camdan pencerelerin aydınlatığı hole getirdi tekrar. Sol tarafta avluya bakan oda, kızı Angèle’in yatak odasıydı, bembeyaz duvarları bu kasım ikindisinde mezar hüznü veriyordu. Sonra mutlaka görmesini isteyerek koridorun sonunda

bulunan mutfakta götürdü Octave'ı, "Her şeyi görmelisin," diyor-du. Kapıyı açarken:

"İçeri gelin," diye yineledi.

Mutfakta geldiklerinde korkunç bir ses kulaklarını tırmaladı. Soğuk havaya karşın sonuna kadar açık olan pencereden abanan esmer hizmetçi kız ve çirkin yaşlı bir aşçı, mutfak pencerelerinin aydınlatıldığı dar avluya bakıyorlardı. Aşağıdan küfürle karışık kahkaha sesleri yükselirken, ikisi de aşağıya sarkmış haykırarak konuşuyorlardı. Sanki lağım suyu boca edilir gibi, evin bütün hizmetçileri oradaydı ve içlerini boşaltıyorlardı. Octave ana merdivenin saygın görkemini düşündü.

İki kadın birileri onları uyarmış gibi içgüdüsel olarak arkalarına baktılar. Yanında bir beyle birlikte patronlarını görmekten şaşırılmışlardı. Hafif bir ısıklık sesiyle pencereler kapatıldı ve her şey bir kez daha ölüm sessizliğine gömüldü.

"Sorun nedir Lisa?" diye sordu Campardon.

Hizmetçi kız büyük bir heyecan içinde:

"Efendim," dedi, "yine şu pasaklı Adèle. Tavşanın bağırsaklarını pencereden dışarı attı. Mösyö Jossierand'la konuşmalısınız efendim."

Campardon ciddi bir ifadeye büründü fakat bir karara varamadı. Çalışma odasına geri döndüklerinde Octave'a:

"İşte her şeyi gördünüz. Her katta odalar aynı. Üçüncü katta olmama karşın bana iki bin beş yüz franka patlıyor! Kiralar her gün artıyor. Mösyö Vabre yılda hemen hemen yirmi iki bin frank kazanıyor olmalı. Bu daha da artacak, çünkü Borsa Meydanı'ndan yeni opera binasına kadar geniş bir cadde yapılacağı konuşuluyor. Aşağı yukarı yirmi yıl önce bir kimyagerin uşağının sebep olduğu yangından sonra yok pahasına satın aldığı şu apartmanın geldiği hale bak!"

İçeride Octave çizim masasının üstünde asılı, pencereden gelen ışıqla aydınlanan, göğsünde koskocaman alev almış yüreğini gösteren Meryem Ana'nın çok güzel çerçevelenmiş resmini fark

etti. Şaşkınlığını gizleyemedi ve Plassans'da zevk ve sefa düşkünü biri olarak hatırladığı Campardon'a baktı.

"Sahi!" dedi biraz yüzü kızaran Campardon. "Size söylemeyi unuttum, piskoposluk mimarı olarak Evreux kentine tayinim çıktı. Para bakımından pek az bir şey, yılda 2000 frank falan. Ama yapacak fazla bir iş yok, ara sıra yapılan bir iki seyahat; üstelik orada kadastrucu olacağım. İnsanın kartvizitinde 'Vilayet Mimarı' yazması bizim meslekte çok işe yarar. Çevreden ne çok iş gelir hayal bile edemezsiniz."

Konuşurken, Meryem Ana tablosuna bakıyordu.

"Din işleri benim umurumda bile değil," diye ekledi açıksözlülükle.

Fakat Octave kendini tutamayıp gülünce mimar korkuya kapıldı. Genç adama neden güvenmişti sanki? Yan yan Octave'a baktı, ağırbaşlı bir hava takınarak söylediklerini hafifletmeye çalıştı:

"Umurumda ya da değil. Ah evet, böyle işte. Bekleyin dostum, biraz yaşayın buralarda siz de herkes gibi davranacaksınız."

Kırk iki yaşında olduğunu söyleyip yaşamın anlamsızlığından söz etti, sağlıklı görünümüyle hiç uyuşmayan kederli bir ifadeye büründü. Uzamış saçlarının ve IV. Henri gibi kesilmiş sakallarının altında düz bir kafatası, kıt zekâlı ama hayvan iştahlı bir burjuvanın köşeli çenesi vardı. Gençliğinde yorucu bir eğlence yaşamı sürmüştü.

Octave'in gözleri haritaların arasındaki krallık yanlısı *Gazette de France* gazetesine takıldı. Daha da mahcup olan Campardon karısının işinin bitip bitmediğini öğrenmek için hizmetçi ziline bastı. Evet, doktor gitmek üzereydi ve hanımefendi neredeyse gelirdi.

"Madam Campardon rahatsız mı?" diye sordu Octave.

"Hayır değil, her zamanki hali," dedi mimar sesinde bir sıkıntıyla.

"Nesi var?"

Mahcubiyeti daha da artan Campardon kaçamak bir şekilde cevap verdi:

“Kadınları bilirsin, her zaman bir hastalıkları vardır. On üç yıldır yani lohusalığından beri aynı. Bunun dışında gayet sağlıklı. Hatta onu biraz şişmanlamış bulacaksınız.”

Octave başka bir şey sormaya çekindi. O arada hizmetçi Lisa bir kartvizit getirdi; mimar genç adamdan karısıyla sohbet etmesini rica ederek, özür dileyip hızla salona gitti. Kapının bir an açılıp kapanmasıyla beyaz ve yaldızlı renklere bürünmüş salonda bir papazın kara cüppesi ilişti Octave’ın gözüne.

Aynı anda Madam Campardon içeri girdi. Octave onu tanıyamadı. Yıllar önce çocukken, onu köprü ve yol işleri müdürü olan babası Mösyö Domergue’in Plassans’daki evinde yaşadığı günlerden biliyordu. Yirmili yaşlarında bile ergenlik çağına yeni girmiş zayıf ve çelimsiz bir kız gibiydi. Şimdi ise balık etinde, bir rahibe gibi açık ve duru tenli, yumuşak bakışlarıyla, gamzeleriyle, şişman bir tekir kedi kadar besiliydi. Pek güzel olmamasına karşın otuz yaş onu bir sonbahar meyvesi gibi hoş, tatlı ve taze bir koku vererek olgunlaştırmıştı. Octave zorlukla yürüdüğünü ve ona ağır bir hava veren kalçalarının sarıya çalan yeşil renkli, uzun, bol ipek elbisesinin içinde sallandığını fark etti.

“Koca adam olmuşsunuz,” dedi neşeyle Madam Campardon iki elini uzatarak. “Son ziyaretimizden beri nasıl da uzamışsınız.”

Dikkatle Octave’ı süzüyordu; özenle kesilmiş sakal ve bıyıkları, uzun boyu, esmer teniyle bu yakışıklı genç yirmi iki yaşında olduğunu söyleyince, Madam Campardon en az yirmi beş gösterdiğini söyleyip karşı çıktı. Bir kadının, hatta en basit bir hizmetçinin karşısında bile kendinden geçen Octave halinden memnun, berrak bir şekilde gülümseyerek, balrengi gözleri ve kadife bakışlarıyla Madam Campardon’u seyrediyordu.

“Evet, uzadım,” diye cevap verdi kibarca. “Kuzininiz Gasparine’in bana misket aldığı zamanları hatırlıyor musunuz?”

Sonra kadının anne ve babası hakkında bilgi verdi. Mösyö ve Madam Domergue oldukça mutluydu ve sakın yaşamlarını sürdürüyorlardı; tek sıkıntıları yalnızlıktı. Plassans’a iş için gelen, küçük Rose’larını alıp uzaklara götüren Campardon’a hâlâ

kızgındılar. Sonra Octave küçüklüğünden beri çok merak ettiği bir sırrı öğrenmek için sözü kuzen Gasparine'e getirmeye çalıştı: mimarın Gasparine'e olan büyük aşkı, sonra beş parası olmayan uzun boylu güzel Gasparine yerine çeyiz olarak otuz bin frankı olan çelimsiz Rose'la aniden evlenmesi, gözyaşları ve karşılıklı suçlamalar, Gasparine'in Paris'te yalnız yaşayan ve terzilik yapan teyzesinin yanına yerleşmesi... Fakat Madam Campardon pembe yanakları ve sakın yüzüyle hiçbir şey anlamamış gibiydi. Octave ondan hiçbir ayrıntı öğrenemedi.

"Ya anne babanız Mösyö ve Madam Mouret nasıllar?" diye sordu kadın.

"Teşekkür ederim, çok iyiler," diye yanıtladı Octave. "Annem bahçeden çıkmaz oldu. Banne Sokağı'ndaki ev aynı bıraktığınız gibi duruyor."

Belli ki kısa bir süre bile ayakta durmaya dayanamayan Madam Campardon bacakları geceliğinin altından sarkarak yüksek bir koltuğa yerleşti. Octave küçük bir sandalyeye oturarak, kadınların kendini beğenmesine alışkın bir hava içerisinde –geniş omuzlu bu genç adamda kadınlara çekici gelen, etkileyen ve hemen kalplerine girmesine sebep olan kadınımsı bir şey vardı– gözlerini kadına dikti. Böylece on dakika kadar iki eski arkadaş gibi sohbet ettiler.

"Demek sizin pansiyoneriniz oldum ha," dedi tırnakları özenle kesilmiş biçimli elleriyle sakalını sıvazlayarak. "Birlikte iyi geçineceğimizden eminim, göreceksiniz. Plassans'daki küçük afacan çocuğu anımsamanız ve duyar duymaz her şeyle ilgilenmeniz ne kadar güzel."

"Hayır, hayır, bana teşekkür etmeyin," diye karşı çıktı Madam Campardon. "Ben tembelim, yerimden bile kıpırdamadım. Her şeyle Achille ilgilendi. Üstelik annemin pansiyonda kalmak istediğinizi bize söylemesi size evimizi açmamız için yeterli. Yabancıların arasında ne yapacaksınız, hem bize de arkadaşlık edersiniz fena mı?"

Sonra Octave şimdiye kadar neler yaptığını anlattı. Ailesini sevindirmek için üniversite diplomasını aldıktan sonra üç yılını

Marsilya’da, Plassans yakınlarında bir fabrikası olan büyük bir pamuklu basma mağazasında geçirmişti. Ticaretten, özellikle de kadınlara lüks eşya satmaktan büyük zevk alıyordu, süslü sözler ve pohpohlayıcı bakışlarla onların yavaş yavaş kalbini kazandığı bir baştan çıkarma oyunu gibiydi bu. Havai görüntüsüne karşın Yahudilere has temkinliliğiyle Paris’e hiç risk almadan gelebilmesini sağlayan o küçük mal varlığını yani beş bin frankı nasıl kazandığını bir zafer gülüşüyle anlattı.

“Bir düşünün, mağazada eski ve çok güzel desenleri olan bir Pompadour* basması vardı. İki yıldır duruyor ve hiç kimse ilgilenmiyordu. Var bölgesine ve Aşağı Alpler’e seyahatim sırasında bütün kumaşı alıp kendi hesabıma satmayı düşündüm. Büyük bir başarıydı. Kadınlar kumaşları kapıştılar, bugün o bölgede benim bu kumaşımdan giysisi olmayan tek bir kadına bile rastlayamazsınız. Şunu da söylemeliyim ki onlarla en tatlı konuşmalarımı yaptım! Kadınların hepsi bana tam anlamıyla teslim olmuş, istediğim her şeyi yapacak duruma gelmişlerdi.”

Genç adamın anlattığı Pompadour basmasından pek heyecanlanan Madam Campardon sorular soruyordu. Açık kahverengi üzerine küçük çiçek demetleri olan bir desen var mıydı? Yazlık elbisesi için buna benzer bir şey arıyordu da. Bu sorular Octave’in gülümsemesine neden oldu.

“İki yıl seyahat ettim,” diye devam etti Octave. “Bu kadar yeter. Şimdi Paris’i fethetme zamanı. Hemen bir iş arayacağım.”

“Nasıl! Yoksa Achille size söylemedi mi?” diye haykırdı Madam Campardon. “Sizin için uygun bir iş buldu, üstelik buraya da yakın.”

Octave teşekkürler etti, masal diyarındaymış gibi şaşkıncı, yoksa akşam da odasında bir eş ile yüz bin frank mı bulacağını sorarak şakalaştı. O sırada on dört yaşlarında, uzun boylu ve çirkin, saman sarısı saçları olan bir kız çocuğu kapıyı iterek içeri girdi. Girer girmez de ürkek bir çılgılık attı.

* Fransa Kralı 15. Louis’nin sevgilisi olarak bilinen Markiz de Pompadour bu basma kumaşlara olan düşkünlüğüyle bilinirdi. –ed.

“Gel, utanma,” diye seslendi Madam Campardon kızına. “Bu bey daha önce sözünü ettiğimiz Mösyö Octave Mouret.”

Sonra Octave’a dönerek:

“Kızım Angèle. Son seyahatimizde onu getirmemiştik, o kadar narindi ki. Fakat artık geliyor,” dedi.

Angèle ergenlik çağındaki kızların somurtkan sıkılganlığıyla annesinin arkasına geçti ve gülümseyen genç adama baktı. O esnada Campardon heyecanlı bir şekilde içeri girdi ve aceleyle karısına başına konan talih kuşunu anlattı. Saint-Roch piskoposu Rahip Mauduit kilisede yapılacak birtakım işler için kendisini ziyarete gelmişti; gerçi ufak tefek tamir işleriydi bunlar ama ileride daha büyük işler de çıkabilirdi. Sonra tüm bunları Octave’ın önünde konuşmaktan sıkılmış bir halde, hâlâ heyecan içinde titreyerek ellerini çırpı ve:

“Evet, ne yapıyoruz şimdi?” dedi.

“Ama siz dışarı çıkıyordunuz,” dedi Octave. “Sizi rahatsız etmek istemem.”

“Achille, Hédouin’lerdeki iş hakkında konuşuyorduk,” diye mırıldandı Madam Campardon.

“Tabii ya,” diye haykırdı mimar. “Bunu unutmuştum. Sevgili arkadaşım, büyük bir tuhafiyecide baş kalfalık işi. Tanıdığım biri sizin için konuştu. Sizi bekliyorlar. Saat henüz dört bile değil, sizi götürmemi ister misiniz?”

İyi giyinmeye düşkün bir genç olan Octave giyiminin uygun olmadığını düşünerek bir an tereddüt etti. Fakat Madam Campardon kıyafetinin gayet düzgün olduğuna onu ikna edince gitmeye karar verdi. Mösyö Campardon, Madam Campardon’un isteksiz bir şekilde uzattığı alnını heyecanlı bir şefkatle öperken:

“Hoşça kal tatlım... Hoşça kal bir tanem,” dedi.

“Unutmayın, akşam yemeği saat yedide,” dedi Madam Campardon iki bey salondan şapkalarını aldıkları sırada.

Angèle sıkıntılı bir tavırla onları izledi. Sonra kendisini bekleyen müzik hocasının yanına gitti ve cılız parmaklarıyla hemen piyanonun tuşlarına dokunmaya başladı. Antrede oyalanan Oc-

tave tekrar tekrar teşekkür ederken müzik sesinden dolayı ne-redeyse kendi konuşmasını bile zor duyuyordu. Merdivenlerden indiği sırada piyano sesi onu adeta takip etti. Apartmanın o ılık sessizliği içinde Madam Juzeur'ün, Vabre'ların, Duveyrier'lerin piyanolarından yanıt geliyordu; her katta değişik bir parça çalınıyor, notalar sade ve vakur duvarların ardından ona ulaştığında sesler biraz uzaklaşarak yarı dinsel bir hal alıyordu.

En alt basamağa geldiklerinde Campardon, Neuve-Saint-Augustin Sokağı'na saptı. Bir şeyler söylemek isteyen ama bunu nasıl söyleyeceğini bilemeyen biri gibi sessiz ve dalgındı.

“Matmazel Gasparine'i hatırlıyor musunuz?” diye sordu sonunda. “Hédouin'lerde baş tezgâhtar olarak çalışıyor. Onu da göreceksiniz.”

Octave merak ettiği bu konuyu öğrenme fırsatının ayağına geldiğini düşündü.

“Ya!” dedi. “O da sizin evde mi kalıyor?”

“Hayır, hayır!” diye bağırdı mimar telaşla, bu sözler onu iğnelemişti sanki.

Sonra Octave'in bu şiddetli karşı çıkışa şaşırdığını görünce mahcup oldu ve kibar bir sesle devam etti:

“Hayır, karımla o artık görüşmüyorlar. Bilirsiniz işte, ailelerde... Ben onunla birkaç kez karşılaştım, selamını geri çeviremedim, öyle değil mi? Aslında zavallı kızın durumu iyi değil. Benim sayemde birbirlerinden haber alıyorlar. Böyle kavgalarda oluşan yaraların iyileşmesi zaman alır.”

Octave, Campardon'un evliliği hakkında sorular sormaya karar vermişti ki, mimar aniden “İşte geldik!” diyerek konuyu kapattı.

Neuve-Saint-Augustin ile Michodiére sokaklarının kesiştiği yerde bulunan ve dar bir üçgen olan Gaillon Meydanı'na bakan bir manifatura dükkânıydı burası. Dükkânın üstündeki tabelada solmuş yaldızlı harflerle “*Kadınların Mutluluğuna,* Kuruluş Ta-*

* Zola bu mağazaya hangi adı vereceğini uzun süre düşünmüştü. Seçenekler arasında Dört Mevsim, Kapris gibi adlar vardı. Ancak Rougon-Macquart dizisinin 11. kitabının adı olan *Kadınların Mutluluğuna*'da karar kılmıştır. -çev.